

Víra a rozum

Rádl má pravdu, když říká, že víra „je dříve, než začneme rozumovat“ (a že dává rozumování a pochybování teprve smysl – DF II, 131). To především znamená, že víra nestojí proti rozumu, a že rozum nestojí proti víře. Dochází-li někdy mezi nimi zdánlivě ke konfliktu, jde ve skutečnosti o konflikt jednoho „rozumu“ proti jinému „rozumu“, přesněji řečeno o konflikt mezi dvěma různými pochopeními (interpretacemi) víry. Ovšem abychom takový konflikt správně pochopili a mohli jej nějak konstruktivně vyřešit, musíme splňovat dvojí podmínku: musíme především z vlastní zkušenosti ‚vědět‘, co to znamená „věřit“ (čili musíme sami „mít“ víru), a za druhé musíme být vnímaví pro nezbytnost kritičnosti (a kritiky) i tam, kde jde o pochopení, co to je „víra“. Takové pochopení může být totiž správné, ale také nesprávné; máme-li být schopni kriticky posoudit jeho správnost či nesprávnost, musíme schopnost svého „porozumění“ čili „rozumu“ dokázat kriticky (a to znamená zase rozumem) kontrolovat. Opustíme-li onen starý omyl, že víra je způsob poznání a tedy myšlení (a tedy záležitost myšlení a nikoli způsob či orientace života), naučíme se víru (nebo nedostatek víry) rozpoznávat všude tam, kde je život. Naproti tomu rozum (konkrétně rozumění, chápání „víry“) je jedním z životních výkonů bytostí zatím nejvyšší známé úrovně, tj. lidí, člověka, který nikterak jednoduše nevyplyvá z „víry“ samé. Rozum není produktem víry, ale jednou vynalezené porozumění víře musí vždy odpovídat způsobu porozumění životu a vůbec světu, v němž žijeme. Porozumění světu a životu, které nezahrnuje také porozumění víře, je hrubě nedostatečné a ukazuje svět a život zkresleně, mylně, snad i zvráceně, a to proto, že porozumění sobě, tj. rozumu, buď vůbec nezahrnuje, anebo že je redukuje na nějaké algoritmy (takže sám fenomén „rozumění“ je tím potlačen až vytěsněn). Víra ovšem není správná nebo nesprávná – nesprávná víra je ne-věra, ne-víra; může být jen silná nebo slabá, a má schopnost buď růst anebo chřadnout. Správné nebo nesprávné je pouze porozumění víře; víra sama ovšem tíhne k sebezporozumění. Správné porozumění víře může víru ohromně posílit, stejně jako nesprávné ji může oslabovat. Víra proto vede ke změně sebezporozumění, a to vždy znovu, jakmile si „rozum“ najde nové způsoby chápání a interpretace. Víra se tedy v žádném případě nemusí bránit rozumu, ale vede vždy znovu ke kritičtějšímu porozumění jak sobě samé, tak světu a životu v něm. Je to tedy víra, která v rozumu (v chápání, v rozumění) představuje ten rozhodující moment, jenž proměňuje, ba revolucionizuje každé již dosažené porozumění (i sebezporozumění). Víra proměňuje všechno, a tedy také porozumění a ergo myšlení. Je to víra, která vždy znovu vede k proměně smýšlení, tedy k tomu, co původně (etymologicky) znamená řecké slovo METANOIA.

(Písek, 051009-1.)